

# Ewelina Zarosa

---

"Biuletyn Muzeum Kultury Ludowej  
w Kolbuszowej nr 2", red. J. Bardan,  
Kolbuszowa 2012 : [recenzja]

---

Rocznik Kolbuszowski 14, 399-403

---

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.

**[Recenzja]: *Biuletyn Muzeum Kultury Ludowej  
w Kolbuszowej nr 2*, red. J. Bardan, Kolbuszowa  
2012, ss. 256, ISSN 2080-0703**

Publikacja, będąca 2. numerem periodyku wydawanego przez Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, składa się z sześciu części: *Artykuły, Materiały, Muzealia, Varia, In Memoriam, Resumes*. Trzon pisma stanowi zbiór opracowań naukowych z zakresu kultury materialnej i duchowej wsi oraz miasteczek, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących grup etnograficznych Lasowiaków i Rzeszowiaków. Otwiera go artykuł Ewy Dahlig-Turek pt. *Skrzypce z okolic Mielca. Przyczynek do historii ludowych instrumentów kolanowych w Polsce*. Studium poświęcone zostało zapomnianym, a istotnym dla badań nad kulturą ludową, instrumentom kolanowym. Główne źródło refleksji historycznej stanowi dla autorki akwarela Stanisława Putiatyckiego *Włóścianin ze skrzypcami z okolic Mielca* z 1840 roku, mająca nieocenioną wartość dla badań etnograficznych i pozwalająca spojrzeć szerzej na problem badawczy. Prowadzi to autorkę do odkrywczych wniosków o występowaniu pewnej wariantowości budowy instrumentów, czego dowodem jest mielecki chordofon uwieczniony na akwareli. W kręgu zagadnień wyznaczonych przez ten sam obszar terytorialny pozostaje kolejny artykuł pt. *Rzochów. Zarys historii miasteczka i parafii do roku 1939*, autorstwa Krzysztofa Haptasia i Piotra Miodunki. Syntetycznie przedstawiona, w oparciu o bogaty materiał źródłowy, historia miasta i parafii, została wzbogacona zdjęciami archiwalnymi i zestawieniami w postaci tabel. Cennym uzupełnieniem opracowania jest część poświęcona dawnym kościołom, dzwonnicom, cmentarzom i zabudowaniom kościelnym, pozwalająca na głębszy wgląd w kulturę materialną okolic Mielca. Swoistą kontynuację stanowi artykuł *Przedstawienia wiejskiej i małomiasteczkowej architektury drewnianej w grafice ilustracyjnej dziewiętnastowiecznych czasopism polskich*

Ewy Skotnicznej. Autorka, po wstępie ukazującym kontekst i uwarunkowania dziewiętnastowiecznej grafiki ilustracyjnej, przeprowadziła analizę obecnych w niej przedstawień architektonicznych jako motywu ikonograficznego. Na podstawie zebranych materiałów i dokonanych zestawień podjęła ona próbę wyodrębnienia grup rycin obrazujących poszczególne typy budownictwa, takie jak: wiejskie chaty i zabudowania gospodarcze, drewnianą architekturę sakralną, dwory szlacheckie, drewnianą zabudowę małomiasteczkową. Przeprowadzone zestawienia zwieńczone zostały konkluzją wskazującą na znaczenie tego typu przedstawień dla pogłębienia wiedzy w zakresie nauk historycznych, artystycznych i etnograficznych. Z kolei artykuł *Kalendarz „Wieńca i „Pszczółki” Stanisława Stojalowskiego i jego rola w upowszechnianiu oświaty ludowej na ziemiach polskich w II połowie XIX wieku* pióra Izabeli Wodzińskiej dowartościowuje dziewiętnastowieczne kalendarze jako źródło dla historyków, etnografów i antropologów kultury. Autorka szczegółowo przedstawiła zawarte w kalendarzu Stojalowskiego zróżnicowane treści o charakterze społeczno-obyczajowym, rzucające nowe światło na kulturę chłopską omawianego okresu. Zwróciła uwagę na pojawiające się w periodyku teksty dotyczące najdawniejszych dziejów Polski i wydarzeń współczesnych, podania i legendy ludowe o charakterze moralno-etycznym, a także ilustracje będące ważnym komentarzem do prezentowanych treści dla niewykształconych odbiorców. Wyszczególnienie różnorodnych elementów składających się na edukacyjny wymiar kalendarza i ukazanie ich roli w kształtowaniu chłopskiej tożsamości narodowej stanowi niewątpliwie cenną inicjatywę. Do zagadnień z obszaru kultury materialnej wsi powraca artykuł Michała Majowicza pt. *Charakterystyka współczesnych kapliczek wiejskich na przykładzie badań zorganizowanych w gminie Błazowa*, przedstawiający wyniki badań nad charakterem współczesnej kapliczki wiejskiej. Syntetyczne zestawienie bogatego materiału, obejmującego 236 obiektów, poprzedzone rzetelnymi badaniami historycznymi i terenowymi, posiada zasadnicze znaczenie dla pogłębienia wiedzy o krajobrazie kulturowym wsi. Równie ważna jest przeprowadzona klasyfikacja obiektów pod względem formy. Autor wskazuje na istniejące warianty kapliczek: zmodyfikowane z cechami tradycyjnych, słupkowe z gablota, postumentowe, szafkowe, brogowe. Całość dopełnia dobrany z rozmysłem materiał ilustracyjny, przedstawiający obiekty najbardziej reprezentatywne. Dokonane zestawienia prowadzą autora do konkluzji, że współczesne kapliczki wiejskie cechują: desakralizacja wizerunku i kicz, będący formą ucieczki od otaczającej rzeczywistości.

Część *Materiały* rozpoczyna, napisany z godną podziwu skrupulatnością archiwisty, tekst Krzysztofa Haptasia *Drewniany kościół parafialny*

*pw. św. Marka Ewangelisty z Rzochowa (z lat 40. XIX w.)*. Autor omawia w nim budowę, kolejne przebudowy i wygląd świątyni rzochońskiej, obecnie znajdującej się na terenie Parku Etnograficznego Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej. W dalszej części opracowania z niezwykłą drobiazgowością opisane zostało wyposażenie kościoła, z wyszczególnieniem zewidencjonowanych obiektów w tabelach oraz dzieje dzwonnicy. Kontynuacją badań dotyczących świątyni rzochońskiej jest tekst Agnieszki Wozowicz *Współczesna dekoracja malarska dawnego kościoła parafialnego w Rzochowie*, poświęcony dziewiętnastowiecznej polichromii. Autorka poświęca wiele miejsca opisowi malowidła, omawia zastosowane materiały, technikę wykonania i kolorystykę. Z upodobaniem przypatruje się szczegółowi, skrupulatnie wymieniając obecne w dekoracji polne kwiaty mniszka, słoneczniki, nasturcje i maki, dzięki którym można odczuć „smak” miejsca i czasu. Zwieńczeniem rozważań jest próba usytuowania dzieła w szerszym kontekście, określenie jego cech stylowych i wskazanie źródeł inspiracji.

Dział *Muzealia*, poświęcony zagadnieniom ekspozycyjnym i konserwatorskim, otwiera tekst Ireny Swaczyny i Anny Różańskiej *Wzornictwo, konstrukcja i technologia wykonania ozdobnych drewnianych posadzek w rekonstruowanym dworze w Kolbuszowej*, ukazujący założenia do projektu posadzek w rekonstruowanym dziewiętnastowiecznym dworze w Parku Etnograficznym w Kolbuszowej. Po wstępie prezentującym problem zabytkowych podłóg drewnianych i wymogów użytkowych z nimi związanych przedstawiony został opis rekonstruowanego dworu, z uwzględnieniem funkcjonalności pomieszczeń. W dalszej części zwrócono uwagę na bardziej szczegółowe kwestie dotyczące wyboru wzornictwa, gatunków drewna, konstrukcji i technologii wykonania. Należy podkreślić, że zaprezentowany opis zabiegów rekonstrukcyjnych, wraz z cennymi praktycznymi wskazaniem, będzie stanowić niewątpliwie nieocenioną pomoc i inspirację dla przyszłych rekonstrukcji. W przestrzeni wiedzy praktycznej sytuuje się kolejny artykuł *Muzeum etnograficzne w poszukiwaniu nowych sposobów kształtowania lokalnej świadomości krajobrazowej. Problem pozyskiwania, katalogowania i przetwarzania informacji o przemianach krajobrazu kulturowego* autorstwa Tatiany Tokarczuk i Piotra Turkiewicza. Podkreślono w nim rolę Muzeum Etnograficznego w popularyzowaniu kultury ludowej i odkrywaniu wartości dóbr kultury dla kształtowania poczucia tożsamości współczesnego pokolenia. Interesujący i niezwykle ważny jest sformułowany przez autorów postulat utworzenia multimedialnego Centrum Dziedzictwa Kulturowego, którego zadaniem byłoby pozyskiwanie, katalogowanie i przetwarzanie informacji o przemianach krajobrazu kulturowego. Istnienie platformy cyfrowej, gromadzącej w jednym miejscu dane o zasobach kulturowych

i przyrodniczych z różnych okresów, stanowiłoby nie tylko sposób na popularyzację wiedzy o regionie, ale narzędzie naukowe bardzo przydatne dla ośrodków akademickich. Roli i misji Muzeum Etnograficznego jako przestrzeni spotkania i dialogu poświęcony został kolejny artykuł *Od kontemplacji do partycypacji – muzeum jako miejsce dialogu ze zwiedzającymi* pióra Katarzyny Dypy. Autorka przedstawiła w zarysie teoretyczne podstawy modelu przestrzeni muzealnej, opartego na idei partycypacji, wypracowanej przez Ninę Simon, a propagowanej w Polsce przez Janusza Byszewskiego i Marię Parczewską. W dalszej części wskazała na praktyczne implikacje, którymi są podjęte przez skansen w Kolbuszowej działania partycypacyjne – cztery rzeźby społeczne („Słoneczko uczuć”, „Kwietna łąka”, „Twoja praca”, „Złota jesień”) i impreza plenerowa „Fizyka na chłopski rozum”. Analiza tych inicjatyw prowadzi autorkę do konkluzji, że taka forma pracy muzeum przynosi liczne korzyści zarówno zwiedzającym, jak i samej instytucji. Pomaga zrozumieć ekspozycję przez powiązanie jej z życiem codziennym, ożywia ją dzięki aktywizacji zwiedzających, umożliwia realizację misji kształcenia i wychowania społeczeństwa przez lepsze poznanie odbiorców i dostosowanie przekazu do ich percepcji. To tylko niektóre z trafnych spostrzeżeń i wniosków.

Wymiernym efektem prowadzonych w Parku Etnograficznym w Kolbuszowej i okolicach badań terenowych są teksty umieszczone w części *Varia*. Pierwszy, pt. *Zamieszkać przestrzeń. Domów żywoty* wybrane autorstwa Karoliny Dudek, stanowi podsumowanie badań z zakresu antropologii architektury, przeprowadzonych w Kolbuszowej i pobliskich wsiach. Drugi, pt. *Fizyka na chłopski rozum*, autorstwa Krystyny Zembrowskiej, jest sprawozdaniem ze wspomnianej już edukacyjnej imprezy terenowej. Obie prezentacje pozwalają uświadomić opinię publiczną w zakresie roli edukacyjno-integracyjnej, jaką pełni Muzeum Etnograficzne w Kolbuszowej w lokalnej społeczności.

Reasumując, należy podkreślić, że różnorodność dyscyplinarna i tematyczna podjętych w publikacji zagadnień oraz rzetelność ich opracowania zasługują na uznanie. Spotykają się tu i splatają ze sobą tematy z pogranicza historii, historii sztuki, etnografii, krajoznawstwa, antropologii kultury, a nawet muzykologii. Celem tych interdyscyplinarnych dociekań, który z powodzeniem został osiągnięty, było ukazanie miejsca i roli grup etnograficznych Lasowiaków i Rzeszowiaków we właściwych im przestrzeni i czasie. Publikacja stanowi ambitną próbę zrozumienia ich bogatej genealogii, zakorzenionej w tradycji polskiej kultury. Ukazuje różnicowanie i dynamikę rozwoju kultury materialnej tych ziem. Wskazuje na bogatą historycznie specyfikę prowincji, która jest równie ważna

dla polskiej kultury, co duże ośrodki, przyciągające od lat uwagę badaczy. Dodatkowy walor stanowi wzbogacenie treści merytorycznej materiałem ilustracyjnym. Wszystko to sprawia, że opracowanie można uznać za cenną pozycję na rynku wydawniczym.